

Flygtningenævnets baggrundsmateriale

Bilagsnr.:	274
Land:	Etiopien
Kilde:	Landinfo
Titel:	Temanotat – Etiopia: Kvinnens situation
Udgivet:	11. maj 2016
Optaget på baggrundsmaterialet:	25. august 2016

Temanotat

Etiopia: Kvinnens situasjon

© Landinfo 2016

Materialet i denne publikasjonen er omfattet av åndsverklovens bestemmelser. Uten særskilt avtale med Landinfo er enhver eksemplarfremstilling og tilgjengeliggjøring bare tillatt i den utstrekning det er hjemlet i lov.

Alle henvendelser om Landinfos rapporter kan rettes til:

Landinfo
Utlendingsforvaltningens fagenhet for landinformasjon

Storgata 33 A

Postboks 8108 Dep

N-0032 Oslo

Tel: 23 30 94 70

E-post: landinfo@landinfo.no

www.landinfo.no

Temanotat **Etiopia: Kvinneres situasjon**

Om Landinfos temanotater

Utlendingsforvaltningens fagenhet for landinformasjon (Landinfo) innhenter og analyserer informasjon om samfunnsforhold og menneskerettigheter i land som Utlendingsdirektoratet (UDI), Utlendingsnemnda (UNE) og Justis- og beredskapsdepartementet har behov for kunnskap om.

Landinfos temanotater er basert på opplysninger fra nøye utvalgte kilder. Opplysningene er behandlet i henhold til [anerkjente kvalitetskriterier for landinformasjon](#) og [Landinfos retningslinjer for kilde- og informasjonsanalyse](#).

Temanotatene bygger på både skriftlig og muntlig kildemateriale. En del av informasjonen som formidles, er innhentet gjennom samtaler med kilder på informasjonsinnhentingsreiser. Landinfo tilstreber bredde i kildetilfanget, og så langt mulig er det innhentet informasjon fra kilder som arbeider uavhengig av hverandre. Alt benyttet kildemateriale er fortløpende referert i temanotatene. Hensyn til enkelte kilders ønske om anonymitet er ivaretatt.

Notatene gir ikke et uttømmende bilde av temaene som undersøkes, men belyser problemstillinger som er relevante for UDIs og UNEs behandling av utlendingssaker.

Landinfo er en faglig uavhengig enhet, og informasjonen som presenteres, kan ikke tas til inntekt for et bestemt syn på hva praksis bør være i utlendingsforvaltningens behandling av søknader. Landinfos temanotater gir heller ikke uttrykk for norske myndigheters syn på de forhold og land som omtales.

About Landinfo's reports

The Norwegian Country of Origin Information Centre, Landinfo, is an independent body within the Norwegian Immigration Authorities. Landinfo provides country of origin information (COI) to the Norwegian Directorate of Immigration (Utlendingsdirektoratet – UDI), the Immigration Appeals Board (Utlendingsnemnda – UNE) and the Norwegian Ministry of Justice and Public Security.

Reports produced by Landinfo are based on information from carefully selected sources. The information is collected and analysed in accordance with [common methodology for processing COI](#) and [Landinfo's internal guidelines on source and information analysis](#).

To ensure balanced reports, efforts are made to obtain information from a wide range of sources. Many of our reports draw on findings and interviews conducted on fact-finding missions. All sources used are referenced. Sources hesitant to provide information to be cited in a public report have retained anonymity.

The reports do not provide exhaustive overviews of topics or themes, but cover aspects relevant for the processing of asylum and residency cases.

Country of Origin Information presented in Landinfo's reports does not contain policy recommendations nor does it reflect official Norwegian views.

SUMMARY

Socioeconomic, educational and ethnic factors influence the role of Ethiopian women within the family. Economic growth and increased access to education and employment have increased women's opportunities for work outside their home.

Domestic violence is prevalent, but there are regional disparities and education may contribute to a decline in domestic violence.

Marriage by abduction is in decline. Women with high income and higher education are less vulnerable.

Early marriage involving women under the age of 15 is common. The lowest prevalence is found in Somali-, Gambella- and the South region, while the highest prevalence is in Amhara-region.

The Ethiopian government has shown a determination to register and prosecute violations of women rights, but there is a general lack of capacity and knowledge.

Family networks as well as educational and economic status are important preconditions for whether an urban, unmarried Ethiopian woman can establish a life on her own and provide for herself. At the same time, divorced women and women who have violated the family code and have become expelled from their families are particularly exposed for trafficking and prostitution.

Ethiopian authorities have addressed the issue of international trafficking, but are criticized for doing too little to prevent the recruitment of minors to prostitution and trafficking.

SAMMENDRAG

Kvinnens rolle i familien varierer avhengig av økonomi, utdanning og etnisitet. Økonomisk vekst og økt tilgang til utdanning og sysselsetting har skapt nye muligheter for kvinner på arbeidsmarkedet.

Familievold er utbredt. Men det er regionale forskjeller, og utdanning er en faktor som kan lede til reduksjon av familievold.

Antall kidnappingsekteskap synker. Kvinner med høy inntekt og videregående utdanning er minst utsatt.

Ekteskap med mindreårige jenter under 15 år forekommer. Forekomsten er lavest i Somali-, Sør- og Gambella-regionene, og høyest i Amhara-regionen.

Myndighetene viser økt vilje til å registrere og straffeforfølge overgrep mot kvinner, men fortsatt er det stor mangel på kapasitet og kompetanse.

Familienettverk, utdanning og økonomisk status er viktige forutsetninger for at ugifte urbane kvinner skal kunne etablere seg og klare seg økonomisk. Samtidig er skilte kvinner og kvinner som er utstøtt fra familien på grunn av brudd på æreskodeksen spesielt utsatt for menneskehandel og prostitusjon.

Etiopiske myndigheter har satt internasjonal menneskehandel på agendaen, men kritiseres for å gjøre for lite med rekruttering av mindreårige til prostitusjon og menneskehandel.

INNHold

1. Innledning	6
2. Bakgrunn	7
3. Lovgivning	7
4. Kvinners rettigheter i praksis	8
4.1 Skole	9
4.2 Arbeid	10
4.3 Helse	11
4.4 Politisk deltagelse	12
4.5 Barnepass og barnehagetilbud	12
5. Kvinner som er utsatt for overgrep	13
5.1 Vold i hjemmet	13
5.2 Omskjæring (Kjønnslemlestelse) av kvinner	14
5.3 Overgrep ved inngåelse av ekteskap	15
5.3.1 Tvangsekteskap	15
5.3.2 Barneekteskap	15
5.3.3 Kidnappingsekteskap	17
5.4 Interreligiøse ekteskap	17
6. Beskyttelse mot overgrep	18
6.1 Etiopiske myndigheter	18
6.1.1 Føderale og lokale myndigheter	19
6.1.2 Etiopiske påtale- og domsmyndigheter	19
6.2 Organisasjoner	21
6.3 Krisesentre	22
7. Enslige og ugifte kvinners posisjon i Etiopia	23
7.1 Skilte kvinners posisjon	23
7.2 Situasjonen for prostituerte og ofre for menneskehandel	24
8. Referanser	26

1. INNLEDNING

Notatet omhandler etiopiske kvinners økonomiske, sosiale og sivile rettigheter, og beskriver faktorer som har betydning for kvinners mulighet til å realisere sine rettigheter og til å motta beskyttelse.

Dette er en oppdatering av et opprinnelig notat fra 2009. Informasjonen i det opprinnelige notatet var innhentet i møter med en rekke etiopiske organisasjoner under Landinfos tjenestereise til Etiopia i oktober 2009, og fra flere undersøkelser av kvinners levevilkår foretatt siden 2004.

Det oppdaterte notatet er basert på informasjon fra et utvalg åpne kilder, som nyere forskningsartikler og rapporter, både fra akademiske tidsskrifter, internasjonale statlige organisasjoner og frivillige organisasjoner. Samtidig bygger notatet på informasjon fra kilder som Landinfo møtte i Etiopia i 2014 og 2015. Der eldre kilder er brukt (som muntlig og skriftlig kildemateriale fra det opprinnelige notatet av 2009), har Landinfo vurdert det dithen at informasjonen fortsatt gjør seg gjeldende, eventuelt at det er viktig å inkludere kildematerialet i det oppdaterte notatet fordi det gir relevant bakgrunnsinformasjon. Det bemerkes at også nyere kilder ofte bruker de eldre undersøkelsene og statistikken, fordi det ikke foreligger oppdatert informasjon.

Det finnes flere omfattende nasjonale undersøkelser som beskriver levekårene for kvinner i Etiopia, herunder kvinners sårbarhet når det gjelder vold og skadelige tradisjoner. Enkelte av disse undersøkelsene er datert noe tilbake i tid, men er referert til i de tilfellene Landinfo har funnet at de fortsatt er representative for dagens situasjon.

Det refereres blant annet til eldre nasjonale undersøkelser, som Ethiopian Women Lawyers Association (EWLA) og Oxfams undersøkelse om vold i hjemmet fra 2008 (EWLA & Oxfam 2008),¹ og til undersøkelser gjennomført av den nasjonale etiopiske organisasjonen National Committee on Traditional Practices of Ethiopia (EGLDAM)² fra 1997 og 2007 (EGLDAM 1998; EGLDAM 2008).³

De kvantitative dataene i det oppdaterte notatet er basert på statistikk fra tre landsdekkende folkehelseundersøkelser, gjennomført i regi av Etiopias statistikkbyrå i henholdsvis 2005, 2011 og 2014. Tall fra undersøkelsene i 2005 og 2011 brukes av sammenligningshensyn, men også fordi flere kategorier er utelatt fra den siste undersøkelsen av 2014 (CSA 2014c; CSA & ICF International 2012; CSA & ORC Macro 2006).

---

¹ Alle regioner med unntak av Tigray, Afar og Somali ble undersøkt. Totalt 503 etiopiere deltok i undersøkelsen. Deltakerne ble rekruttert fra det sivile samfunnet, frivillige organisasjoner, blant helsepersonell, lærere og myndigheter; inkludert dommere, politi og ansatte i lokal forvaltning.

² Organisasjonen EGLDAM (Ye Ethiopia Goji Limadawi Dirgitouch Aswogaj Mahiber) har senere skiftet navn, og heter i dag Organization for the Development of Women and Children Ethiopia (ODWAC).

³ Den nasjonale undersøkelsen fra 1997 fokuserte på utbredelsen av skadelige overgrep begrunnet i tradisjon, og ble fulgt opp med en ny undersøkelse i 2007.

2. BAKGRUNN

Halvparten av Etiopias befolkning på i underkant av 100 millioner er kvinner. 85 prosent av dem bor på landsbygda. Det er store språklige, kulturelle, religiøse og individuelle variasjoner i landet, med over 80 forskjellige etniske grupper med ulike tradisjoner. Majoriteten av etiopierne er enten kristne, primært ortodokse, men også katolikker og protestanter, eller muslimer. Kvinner har tilhørighet til en rekke institusjoner og organisasjoner som *edir* og *iqqub*,⁴ og religiøse og landsbybaserte hjelpegrupper som tilbyr en rekke tjenester. Kvinnens rolle i familien varierer avhengig av økonomi, utdanning og etnisitet. Det er også forskjeller mellom kvinner i byene og på landsbygda.

Den tradisjonelle etiopiske familien består av flere generasjoner, og er ofte samlet i landsbyer med mange familier av samme ætt som utgjør et betydelig sikkerhets- og sosialt nettverk. I byene er ikke dette nettverket like sterkt, og familiene deler i mindre grad samme husholdning. Mannen er kulturelt sett familiens overhode.⁵ På landsbygda ivaretar mannen familiens handelsaktiviteter, pløyer jorden, slakter dyrene og bygger husene. Den etiopiske landsbykvinnen spiller en sentral rolle i økonomien, ved å arbeide på jorda, med dyr, ivareta huslige forpliktelser og være den primære omsorgspersonen. Urbane kvinner har ansvaret for huslige forpliktelser, og har i praksis hovedansvar for barneomsorg i tillegg til arbeidsoppgaver utenfor hjemmet.

På landsbasis er alt i alt 22 prosent av alle hushold ledet av kvinner (CSA 2014c, s. 7). Dette vil ofte være enker som på ulike måter står i en større sosial relasjon med ættenettverk, mens kvinneledete husholdninger i byene i større grad er uavhengige av de samme nettverkene.

Folkehelseundersøkelsen fra 2011 (CSA & ICF 2012, s. 24) viste at 72 prosent av etiopiske barn bodde med begge foreldrene. Andelen etiopiske barn som bodde med mor alene var 14 prosent og 3 prosent bodde bare med far. Generelt er det flere barn som bor bare med mor i byene enn på landet. Det er flest barn som bor med begge foreldrene i Benishangul Gumuz-regionen (75 prosent), mens færrest bor med begge foreldrene i Addis Abeba (52 prosent).

3. LOVGIVNING

Overgangsregjeringen (Transitional Government of Ethiopia/TGE) vedtok i 1994 en ny grunnlov som etablerte en føderal stat med ni regioner med utbredt selvstyre. Økte rettigheter for etiopiske kvinner var et av flere sentrale elementer i mobiliseringen av etiopiere, og som til slutt var med på å velte det gamle regimet i

---

⁴ Edir er tradisjonelle nettverk som eksisterer over hele Etiopia. Deltakerne støtter blant annet hverandre i sorgeprosesser, med husarbeid og andre praktiske gjøremål. Edir er effektive formidlere av informasjon. Iqqub er en uformell mikrokredittorganisasjon som er utbredt på landsbygda i Etiopia. Les mer om betydningen av disse nettverkene i Bekerie, A. (u.å.).

⁵ Den reviderte familieloven av 2000 gav kvinner og menn rettslig status som likestilte. Alle de regionale myndighetene har i dag ratifisert den revidert familieloven.

1991. Den nye grunnloven ga et utvidet vern og flere juridiske rettigheter for kvinnene i landet.

Paragraf 35 i den etiopiske Grunnloven, om kvinners rettigheter, sikrer kvinnen samme rettigheter som mannen ved ekteskap, i den sosiale, økonomiske og politiske sfæren, og skal forhindre praktisering av lover og tradisjoner som er undertrykkende og skadelige for kvinner. Grunnloven åpner eksempelvis for svangerskapspermisjon for kvinner, samt bruksrett og arverett til jord (Etiopias grunnlov 1994).

Etiopias føderale lovgivende forsamling har vedtatt lover som i nærmere detalj regulerer kvinners rettigheter. Spesielt den reviderte familieloven fra 2000 (Den reviderte familieloven 2000) og straffeloven fra 2004 (Den etiopiske straffeloven 2004) inneholder en rekke bestemmelser som regulerer kvinners rolle i Etiopia, og som sammenlignet med tidligere lovverk, gir etiopiske kvinner økt rettslig vern mot overgrep. Vernet er blant annet styrket når det gjelder kjønnslemlestelse, handlinger utført med begrunnelse i sedvane som fører til død eller alvorlig skade på fødende kvinner og barn, og vold mot ektefelle eller samboer. Straffeloven fra 2004 omhandler for første gang vold i hjemmet.⁶ Kidnapping av kvinner har blitt kriminalisert og strafferammen er mellom tre og ti års fengsel. Skulle partene i etterkant av kidnappingen inngå ekteskap, fratar ikke dette lenger mannen straffeansvar (Den etiopiske straffeloven 2004, paragraf 587).

Regionene har i tråd med grunnloven (1994) utarbeidet egne lover som regulerer familieliv og som gjelder for regionens innbyggere. Straffeloven og den føderale familielovens bestemmelser blir ivaretatt av føderale domstoler, mens regionale lover blir håndhevet av regionale domstoler (EWLA 2008, s. 3).

Det kan være konflikt mellom bestemmelsene i de føderale lovene, som ofte er mer progressive, og bestemmelsene i de regionale lovene, som i større grad er konservative. Alle regionene har imidlertid nå innført den reviderte familieloven (Hallward-Driemeier & Gajigo 2013). Den gir blant annet kvinner retten til å administrere felles eiendom, ektefeller kan etter loven ikke lenger forhindre den andre part i å ta arbeid utenfor hjemmet, og mer makt er gitt til det formelle rettssystemet til å løse skilsmisse- og arvespørsmål. Aldersgrensen for ekteskap er 18 år.

4. KVINNERS RETTIGHETER I PRAKSIS

Etiopia er blant de minst likestilte samfunnene i verden. Ifølge World Economic Forum (2015, s. 9) er Etiopia på 124. plass av 145 land når det gjelder omfang og alvorlighetsgrad av ulikhet mellom kjønnene. African Development Bank (2015, s. 7) viser i *Africa Gender Equality Index* at Etiopia ligger på 31. plass av de 52 afrikanske statene når det gjelder likestilling – med Somalia på bunn og Sør-Afrika på topp.

Det foreligger ingen nødvendig sammenheng mellom rettigheter regulert i etiopisk lov og den reelle tilgangen til disse. Mangel på kunnskap om lover og bestemmelser,

---

⁶ Paragraf 564 omhandler vold mot ekteskapspartner eller samboer.

samt manglende opplæring, synes å være grunner til dette (EGLDAM 2008, s. xvi; kilde E, møte i Addis Abeba, november 2014). I tillegg blir mange rettsstvister og konflikter løst i tradisjonelle eldreråd, som ofte tar avgjørelser basert på tradisjonelle normer i menns favør. Eksempelvis setter loven begrensninger i giftealder for kvinner. Likevel forekommer det ekteskapsinngåelse for kvinner under denne alderen i hele Etiopia.

I de følgende kapitlene beskrives etiopiske kvinners reelle tilgang til et utvalg av sentrale rettigheter og deres reelle mulighet for beskyttelse mot en rekke overgrep.

4.1 SKOLE

Utdannelse er en viktig forutsetning for kvinners kontroll over eget liv. Det har siden 1991 skjedd en kraftig økning i antall etiopiere med skolegang. Andelen kvinner/jenter uten skolegang, har gått markant ned: i 2005 hadde hele 98 prosent av landets kvinner over 69 år ingen formell skolegang, mens andelen jenter uten utdanning i aldersgruppen 10-14 i 2014 var på nesten 19 prosent. Per 2014 hadde ca. halvparten (51 prosent) av den kvinnelige befolkningen mellom 15 og 49 formell utdanning, som viser en markant utvikling fra 2000, da kun en fjerdedel (25 prosent) hadde utdanning. I perioden mellom 2005 og 2014 sank andelen gutter/menn uten utdanning fra 89 prosent for dem over 65 år til mellom 15-20 prosent i aldersgruppen 10-24 (CSA 2014c, s. 15-16 og 21). Variasjonen i prosent skyldes forskjeller mellom by og land.

Etiopia har hatt en målsetting om å eliminere forskjeller mellom gutter og jenters tilgang til grunnskole. Det har landet langt på vei maktet når det gjelder barneskolen, hvor 63 prosent av guttene og 67 prosent av jentene gikk i skole per 2014. I byene gikk litt over 77 prosent av guttene og noe over 79 prosent av jentene i barneskole. Men disse tallene sank og fortsetter å synke desto lenger man kommer i utdanningsløpet: på landsbasis deltok 17 prosent jenter og 12 prosent gutter i skolegang på ungdomsskolenivå. Den forrige folkehelseundersøkelsen fra 2011 viste at kun 2 prosent jenter og 5 prosent gutter deltok på videregående nivå (CSA 2014c, s. 18-19; CSA & ICF 2012, s. 26-29).

Det er grunn til å tro at stadig flere jenter vil få utdanning. Landet har en økonomisk vekst på mellom 7 og 11 prosent per år, og Etiopia bruker mye av sine økonomiske ressurser på utdanning og skoleutvikling, og får også ekstern støtte til skole blant annet av Verdensbanken (World Bank 2015).

Folkehelseundersøkelsen har fem velstandskategorier (fra lavest til høyest). Omtrent tre fjerdedeler (74 prosent) av kvinnene i den laveste velstandskategorien hadde ingen utdanning, sammenlignet med bare to av ti kvinner (19 prosent) i den høyeste velstandskategorien. Videre har de mest velstående kvinnene vesentlig bedre anledning til å fortsette utdanning utover barneskolenivå: mer enn en tredjedel (35 prosent) av de mest velstående kvinnene har deltatt eller fullført videregående eller høyere utdanning, sammenlignet med 1-11 prosent av kvinner i de laveste fire velstandskategoriene. Adgangen til skole er fremdeles lavere på landsbygda enn i byene: seks av ti kvinner på landsbygda mangler skolegang, mot to av ti i urbane områder (CSA 2014c, s. 22-23). På landsbygda er fattigdommen større, og skolegang og fattigdom henger sammen (Amare 2015).

Regionene Afar og Somali hadde i henhold til folkehelseundersøkelsene både i 2011 og 2014 den laveste andelen kvinner i grunnutdanning, mens den høyeste

forekomsten var i byene Addis Abeba, Harar og Dire Dawa. I 2014 ble det anslått at 40 prosent av landets kvinnelige befolkning kunne lese og skrive, som viser en dobling siden tidlig på 2000-tallet (CSA 2014c, s. 24). I 2011 var det tilsvarende tallet for menn 56 % (CSA & ICF 2012, s. 39).

Den siste folkehelseundersøkelsen viste store forskjeller mellom rurale og urbane områder, og mellom aldersgrupper. I byene kunne så mange som 76 prosent av kvinnene lese og skrive, sammenliknet med kun 32 % på landsbygda. I aldersgruppen 45-49 år kunne 19 prosent av kvinnene lese og skrive, mens i aldersgruppen 15-19 år kunne 70 prosent det samme. Tallene viser uansett en tydelig prosentvis økning av kvinner med utdanning i alle kategoriene siden forrige undersøkelse ble gjennomført i 2011 (CSA 2014c, s. 24; CSA & ICF 2012, s. 39). Etiopias satsing på utdanning synes gjennom funnene i folkehelseundersøkelsene å gi positiv virkning.

4.2 ARBEID

Kvinner har primæromsorgen i hjemmet, men mange kvinner arbeider i tillegg utenfor hjemmet. 38 prosent av gifte kvinner i folkehelseundersøkelsen fra 2011 var sysselsatt, en økning på 9 prosent fra 2005 (CSA & ICF 2012, s. 44).⁷ I samme år, 2011, ble det anslått at hele 78 prosent av kvinner aldersgruppen 15 til 24 var sysselsatt (UN Statistics Division, som gjengitt i Norad 2015, s. 14). Flertallet av kvinner var ansatt i uformell sektor; tre av ti kvinner mottok ingen betaling for arbeidet de gjorde, og fire av ti jobbet for noen de var i familie med. De fleste arbeidet i jordbruksnæringen (CSA & ICF 2012, s. 44).

Utdanningsnivå og bosted har stor betydning for sysselsetting av kvinner. Urbane kvinner, som har høyere utdanning enn kvinner på landsbygda, hadde ifølge folkehelseundersøkelsen fra 2011 større muligheter for å få arbeid enn kvinner på landsbygda (50 prosent sammenliknet med 34 prosent). Kvinner i Addis Abeba og Gambella hadde den høyeste sannsynligheten for å få arbeid (52 og 47 prosent), mens kvinner i Somali- og Afar-regionene den laveste (19 og 22 prosent). Sannsynligheten for å få arbeid (også utenfor landbruket) øker med utdanning, og yngre kvinner med utdanning har større mulighet enn eldre kvinner til å få arbeid (CSA & ICF 2012, s. 44). Per 2011 var 13 prosent av sysselsatte kvinner faglærte, noe som var en økning fra den forrige folkehelseundersøkelsen i 2005, der omtrent 7 prosent av den kvinnelige arbeidsstokken var faglærte (CSA & ICF 2012, s. 48; CSA & ORC Macro 2006, s. 42).

Flertallet av kvinner tjener mindre enn sine menn. I gjennomsnitt tjener menn 862 birr per måned, og kvinnene 647 birr⁸ (UN Development Assistance Framework, som gjengitt i Norad 2015, s. 14).

Den sterke økonomiske veksten i Etiopia de siste 10 årene har ført til at kvinner har fått flere jobbmuligheter. Veksten skjer fremdeles mest i jordbruk og servicenæringen, men myndighetene har i sin politikk fokusert spesielt på ekspansjon av eksportledet manufakturindustri, der størstedelen av arbeidsstokken vil være kvinner. Omkring 10 prosent av den etiopiske befolkningen var ansatt i

---

⁷ Spørsmål respondentene ble stilt i undersøkelsen var hvorvidt de hadde foretatt arbeid i det siste (uker eller måneder). Arbeid forstås i undersøkelsen som aktivitet både innen formell og uformell sektor.

⁸ 1 birr = NOK 0,38 (mars 2016).

manufakturindustri i 2009, mens myndighetene la til rette for en økning til 20 prosent frem mot 2015 (MoFED 2010, s. 13). Tall fra det etiopiske statistikkbyrået fra 2013 viste imidlertid en nedgang i antall personer som arbeidet i manufakturindustrien; 6,9 prosent arbeidet innenfor kategorien «Manufacturing, Mining, Quarrying and Construction» (CSA 2014c, s. 3). Statistikkbyråets mer konsise tall fra enkeltkategorien «Manufacturing» understøtter dette, hvor ansatte utgjør 4,5 prosent av den totale arbeidsstokken (CSA 2014a, Table 5.15a).

Spesielt i og rundt Addis Abeba har det de siste årene vokst frem en stor fabrikkindustri (tekstil, sko og skinn) og landbruksrelatert produksjon (som rosefarmer og agroindustri), der store deler av arbeidsstokken er kvinner. International Labour Organization (ILO) har støttet kvinneorganisasjoner i Etiopia, med opplæring i blant annet forretningsvirksomhet og ledelse. Økende yrkesdeltakelse blant kvinner vil trolig ha en positiv innvirkning på deres stilling i hjemmet og i samfunnet (ILO 2015).

4.3 HELSE

Det har vært en generell nedgang i antall fødte barn i Etiopia fra 2000 til 2011, fra 5,5 til 4,8 barn pr. kvinne, og en videre nedgang til 4,1 barn pr. kvinne i 2014 (CSA 2014c, s. 26; CSA & ICF 2012, s. 69-70). På landsbygda føder kvinnene i gjennomsnitt 4,5 barn, mens gjennomsnittet i byene er 2,2 barn. Både kvinner på landsbygda og i rurale strøk føder i gjennomsnitt færre barn enn tidligere (CSA 2014c, s. 27; BBC 2015).

Dødelighet blant mødre er nært knyttet til tilgangen til og kvaliteten på helsetjenester og profesjonelle helsearbeidere. Situasjonen for kvinner har generelt bedret seg innen svangerskapsomsorg (kilde D, møte i Addis Abeba, november 2014), noe også funn fra de siste folkehelseundersøkelsene viser. Mens 28 prosent av gravide kvinner fikk offentlig svangerskapsomsorg i 2009, steg tallet til 34 prosent i 2011 og videre til 40 prosent i 2014. Svangerskapsomsorg er svært ujevnt fordelt mellom by og land. Per 2014 fikk et stort flertall av kvinner i byene (80 prosent) profesjonell svangerskapsomsorg, mens bare 35 prosent av kvinner på landsbygda fikk det (CSA 2014, s. 41).

Kun 15 prosent av alle barnefødsler skjer på sykehus i Etiopia. Økningen i fødsler som finner sted på sykehus har allikevel vært markant i perioden mellom folkehelseundersøkelsene i 2011 og 2014: fra 10 til 15 prosent. I 2014 fødte 87 prosent av Addis Abebas kvinner på sykehus, mens institusjonsfødsel på landsbygda lå på gjennomsnittlig 7 prosent (CSA 2014c, s. 45). Det har tidligere vært helt vanlig at kvinner som føder for første gang, føder hjemme. Slik er det fortsatt på landsbygda, men i byene, og grunnet økonomisk satsing på helse, føder flere på institusjon.

Tall for mødredødelighet, det vil si antall mødre som dør pr. 100 000 fødte barn, er svært usikre. Ifølge folkehelseundersøkelsen fra 2011 var estimatet 676 av 100 000. Berhan & Berhan (2014) viser til estimer fra Verdens helseorganisasjon på 350, som er tilsvarende anslaget på 353 fra CIA World Factbook (2016) for 2015. Til tross for tallenes usikkerhet, tilsier dette en betydelig nedgang fra 871 i 2001 (CSA & ICF 2012, s. 271).

Kvinner i rurale strøk strever fremdeles med å få tilgang på helsetjenester, blant annet på grunn av manglende transport og lang avstand til helsefasilitetene.

Spebarnsdødelighet derimot, ifølge folkehelseundersøkelsen fra 2011, har gått betraktelig ned: i løpet av perioden fra 2000 til 2011 ble spedbarnsdødeligheten redusert med 39 prosent, fra 97 døde per 1000 spedbarn i 2000 til 59 i 2011. Anslag for 2015 viser en videre nedgang til like over 53 døde per 1000 (CSA & ICF 2012, s. 109; CIA World Factbook 2016).

Helse og utvikling av helsetilbudet har vært satsingsområde i Etiopia de senere årene. Det er blant annet satset mye for å forbedre kvinnes tilgang på oppfølging og bruk av helsefasiliteter. Flere programmer rettet mot familieplanlegging og mødre helse er implementert (kilde D, møte i Addis Abeba, november 2014). En kilde med helsefaglig kompetanse fra Etiopia (kilde C, telefonsamtale april 2016) har opplyst til Landinfo at Etiopia har bygd opp nye helsefasiliteter som klinikker og sykehus på regionalt og nasjonalt nivå. Oppgradering og etablering av nye universitetssykehus har skjedd flere steder. I dag utdannes det omtrent 3000 leger i Etiopia i året, og målsetningen er å utdanne 8000 leger per år. Det satses også betydelig innenfor forebygging av kreft hos kvinner.

4.4 POLITISK DELTAGELSE

Kvinner politiske deltakelse og kvinneandel i offentlig sektor er fortsatt lav i Etiopia. Kvinner besatte 3 av 29 ministerposter i den nasjonale regjeringen i 2015. Kvinner deltakelse i direktevalgte forsamlinger er imidlertid høyere. I parlamentet har kvinneandelen økt fra 2,7 prosent av plassene i 1995 (vestlig diplomatkilde, e-post oktober 2010) til 38,8 prosent i 2016 (212 av 547 representanter er kvinner) (IPU 2016; U.S. Department of State 2016, s. 23).

Etiopia mangler en sterk og uavhengig kvinnebevegelse. De største massebaserte kvinneorganisasjonene i landet, som Ethiopian Women's Association og Ethiopian Women's Federation (EWLA), er avleggere fra EPRDFs egen kvinneorganisasjon under frigjøringskampen, og blir fremdeles sett på som viktige verktøy for mobilisering av støtte til regjeringspartiet blant kvinner. Andre uavhengige organisasjoner, slik som Ethiopian Women's Lawyers Association, som tradisjonelt har mottatt økonomisk støtte fra det internasjonale samfunnet, ble hardt rammet av den nye sivilsamfunnsloven i 2009. Dette har ført til at EWLA og andre rettighetsorganisasjoner har måttet kutte kraftig ned på sine aktiviteter og omdefinere mye av rettighetsarbeidet til å handle om tjenestetilbud. Kvinner (og menn) har dermed mistet en viktig uavhengig kanal for politisk innflytelse (kilde E og F, møter i Addis Abeba, november 2014).

4.5 BARNEPASS OG BARNEHAGETILBUD

For at kvinner skal kunne arbeide i formell sektor, er det viktig å ha et tilbud om barnepass før barna når skolealder. Tradisjonelt har kvinner belaget seg på hjelp fra familie og nettverk for å ta seg av barna mens de er på jobb. I byene, der de sosiale båndene er svakere enn på landsbygda, og der de fleste sysselsatte kvinnene bor, er det imidlertid behov for et utvidet barnepasstilbud.

Det finnes lite dokumentasjon på barnehage- og førskoletilbud for barn i Etiopia. De fleste barnehage- og førskoletilbud gis av private eller religiøse institusjoner, og det offentlige tilbudet er lite utbygd. Det finnes enkelte offentlige barnehager på kebelenivå. Alle disse tilbudene må betales for, og er derfor tilgjengelig hovedsakelig for barn av middelklasseforeldre i byene. Om lag 5 prosent av barn i alderen 4-6 år

går i barnehage eller førskole (Nega 2013, s. 3). Mange av barnehagene/førskolene er av dårlig kvalitet. De er lokalisert i bygninger uegnet for lek og undervisning, og mangler grunnleggende utstyr og utdannet personell som er nødvendig for å drive et pedagogisk og helsemessig forsvarlig tilbud (Mulugeta 2015, s. 139).

5. KVINNER SOM ER UTSATT FOR OVERGREP

Vold mot kvinner i Etiopia er en gammel inngrodd «tradisjon», og har i sterk grad vært akseptert i landet (Fite 2014, s. 52). I de siste 10-15 årene har det imidlertid vært en økende oppmerksomhet rundt etiopiske kvinners fysiske og psykiske sikkerhet, deres rettigheter og deres vern mot overgrep. Dette reflekteres i folkehelseundersøkelsene (CSA 2014c; CSA & ORC Macro 2006; CSA & ICF 2011), i lovgivning (Den etiopiske straffeloven 2004) og i rapporter fra nasjonale og internasjonale kvinne- og rettighetsorganisasjoner. Oppmerksomheten rundt vold mot kvinner er ytterligere forsterket gjennom kampanjer i landet (CORI 2015, s. 4).

Etiopiske kvinner kan være utsatt for overgrep i hjemmet; fra ektefelle, brødre, fedre, stefedre, onkler og besteforeldre, ved ekteskapsinngåelse og ved en rekke tradisjonelle ritualer som eksempelvis omskjæring.⁹ I noen tilfeller kan ektefeller i interreligiøse ekteskap være utsatt. Nedenfor beskriver vi noen sosiale institusjoner og situasjoner hvor kvinner kan være utsatt, hvilke grupper av kvinner som er utsatt og hvor utbredt overgrepene er. Den utstrakte aksepten for vold mot kvinner i det etiopiske samfunnet reflekterer kvinners fortsatt lave sosiale status og en oppfattelse om at kvinner er underordnet menn.

5.1 VOLD I HJEMMET

Vold i hjemmet var inntil nylig ansett å være et begrenset sosialt problem (EWLA 2008, s. 57). Undersøkelser i regi av blant annet EWLA, Oxfam og det etiopiske statistikkbyrået har imidlertid vist at vold i hjemmet har vært og er utbredt (EWLA & Oxfam 2008; CSA & ORC Macro 2006, CSA & ICF 2011, s.256, 28 Too Many 2013, s. 26, CORI 2015, s. 4).

I den nasjonale folkehelseundersøkelsen fra 2011 (s. 256) fikk deltakerne, både kvinner og menn, forelagt fem forskjellige sosiale situasjoner der vold mot kvinner kunne oppstå (hvis kvinnen nekter samleie, forsømmer barna, forlater hjemmet uten å si fra, argumenterer mot mannen, eller brenner maten). Hele 68 prosent av respondentene oppgav at de aksepterte at menn utøvde vold mot sine ektefeller i en eller flere av disse situasjonene, som uansett viste en nedgang fra 81 prosent i 2005. Igjen er det forskjell på holdninger mellom by og land. Et stort flertall av kvinnene som bodde på landsbygda mente at man kan rettferdiggjøre ektemannens vold mot sin kone (76 prosent), mens litt under halvparten av kvinner i byer mente at menns voldsutøvelse mot ektefelle var akseptabelt (46 prosent).¹⁰

---

⁹ EGLDAM lister opp 88 forskjellige sedvaner som etiopiere kan være utsatt for.

¹⁰ I EWLA & Oxfam-undersøkelsen fra 2008 var 71 prosent av kvinnene i Addis Abeba negative til vold i hjemmet, i Bahir Dar (Amhara-regionen) var 33 prosent negative, mens tallet for Nazareth (Oromo-regionen) var 60 prosent. Gjennomsnittstallet for hele Etiopia, utenom Somali-regionen, var på 51 prosent.

Megersa Dugasa Fite (2014, s. 52-53) ved Ambo University School of Law viser til undersøkelser gjennomført av Verdens helseorganisasjon i 2005, der det fremkom at mer enn 35 prosent av etiopiske kvinner med partner, har opplevd vold i hjemmet mer enn én gang. De hadde blant annet blitt sparket, slått, banket opp og truet med våpen. En annen undersøkelse fra 1998 (Deyessa et al., som gjengitt i Fite 2014, s. 52) viste at mellom 50-60 prosent av alle kvinner i Etiopia hadde opplevd vold i hjemmet i løpet av sitt liv.

I en respons fra det britiske landkunnskapssenteret Country of Origin Information (CORI 2015, s. 4), basert på intervjuer med forskerne Sehin Teferra (det etiopiske feministnettverket Setaweet Service), Sam Bekalo (International School of Education ved University of Leeds) og professor Jon Abbink (African Studies Centre ved University of Leiden) fremgår at vold i hjemmet fortsatt er et omfattende problem.

Historisk og kulturelt har vold mot kvinner nærmest vært en godtatt praksis. Ufrivillig samleie innenfor ekteskapet er ikke kriminalisert, og denne formen for voldtekt anses som vanlig (Teferra, som gjengitt i CORI 2015, s. 4). Hvis en kvinne i tillegg til voldtekt blir utsatt for andre fysiske overgrep og mishandling, vil det øke sannsynligheten for at saken blir anmeldt til politiet og behandlet av domstolene (leder for etiopisk krisesenter, møte i Addis Abeba, oktober 2009). På landsbygda er vold i hjemmet fortsatt ofte normen, og resulterer sjelden i rettsforfølgelse. Det er primært de eldre som opptrer som meglere i slike saker på landsbygda (Bekalo og Abbink, som gjengitt i CORI 2015, s. 5).

Forskerne Bekalo og Teferra understreker at myndighetene, politiet og rettsvesenet ikke makter å bekjempe vold i hjemmet eller straffeforfølge voldsbruk på en effektiv måte, blant annet på grunn av manglende ressurser og fordi fenomenet ikke gis tilstrekkelig prioritering. Teferra (som gjengitt i CORI 2015, s. 7) hevder også at det praktisk talt aldri hender at lovene som regulerer vold i hjemmet blir effektivt. Professor Abbink er derimot av den oppfatning at vold i hjemmet «[...] is treated in a serious manner and not ignored», både av myndighetene og samfunnet for øvrig. Han medgir imidlertid at mangel på ressurser er en kompliserende factor: «Ethiopian law is serious about domestic violence and rape, and cases are prosecuted, although not all, because of lack of legal facilities and capacity» (som gjengitt i CORI 2015, s. 7).

Forsker Bekalo mener at kvinners rettigheter ikke synes å være høyt på den politiske agendaen, og viser til tilfellet der organisasjonen EWLA, som blant annet arbeider for kvinners rettigheter, ble utsatt for press fra myndighetene og i praksis ble tvunget til å redusere sitt arbeid rettet mot vold i hjemmet (Bekalo, som gjengitt i CORI 2015, s. 5).

5.2 OMSKJÆRING (KJØNNSLEMLESTELSE) AV KVINNER

Landinfos temanotat om kjønnslemlestelse i Etiopia fra 2009 er under oppdatering, og vil bli foreligge i 2016.

5.3 OVERGREP VED INNGÅELSE AV EKTESKAP

Ekteskapsinngåelse og oppløsning (av ekteskap) reguleres av sivile, religiøse og sedvanemessige bestemmelser. De føderale og regionale familielovene forbyr inngåelse av ekteskap med mindreårige under 18 år.¹¹

5.3.1 Tvangsekteskap

Et ekteskap er tvangsmessig inngått når kvinnen overhodet ikke kan velge å forbli ugift eller velge en annen partner, eller når hun har samtykket til ekteskap etter utilbørlig fysisk og psykisk press (IMDI 2008, s. 15). I mange tilfeller vil ikke etiopiske kvinners samtykke ha betydning ved ekteskapsinngåelse. Betydningen av kvinnens samtykke, øker med kvinnens utdanningsnivå og inntekt.

Tvangsekteskap kan forekomme over hele Etiopia, både blant kristne og muslimer. Selv om både islam og kristendommen formelt sett stiller krav til kvinnens samtykke, kan partene vies tradisjonelt. Brudekidnapping som tvangsekteskap forekommer, men utbredelsen varierer sterkt fra region til region (U.S. Department of State 2016, s. 28). En undersøkelse fra 2009 (Population Council Study, som gjengitt i U.S. Department of State 2015a, s. 28) viste at 2,6 prosent av unge gifte kvinner hadde opplevd brudekidnapping som tvangsekteskap. De regionale forskjellene var betydelige; fra prosentvis forekomst på 1 i Beneshangul Gumuz til 3 prosent i Afar og 12,9 i regionen SNNPR. Andre former for ekteskapsinngåelse kan også defineres som tvangsmessige, blant dem ekteskap som involverer mindreårige.

5.3.2 Barneekteskap

Det er stor variasjon i utbredelsen av barneekteskap mellom de forskjellige regionene i Etiopia. I landet som helhet inngås nesten ett av fem ekteskap (16 prosent)¹² før jenta er 15 år (UNICEF 2014, s. 85; Girls not Brides 2015).¹³ Ekteskap med mindreårige jenter under 15 år forekommer over hele landet, men har høyest forekomst i Amhara-regionen, og lavest i Somali-, Sør og Gambella-regionene.

Den nasjonale folkehelseundersøkelsen i 2011 viste at 41 prosent av alle kvinner i Etiopia mellom 20-24 år var gift før de fylte 18 år. Gjennomsnittsalder ved ekteskapsinngåelse var 16,5 år blant kvinner i aldersgruppen 25-49 (som viser en liten økning fra 2005, da gjennomsnittsalderen var 16,1). Tilsvarende alder for etiopiske menn i samme aldersgruppe var 23,2 (CSA & ICF 2012, s. 63).

I perioden mellom de to folkehelseundersøkelsene i 2005 og i 2011 skjedde det en betydelig reduksjon i antall barneekteskap i landet, både nasjonalt og i de ulike regionene. Nedgangen er illustrert i FNs utviklingsfonds rapport *Marrying Too Young* (UNFPA 2012, s. 25):

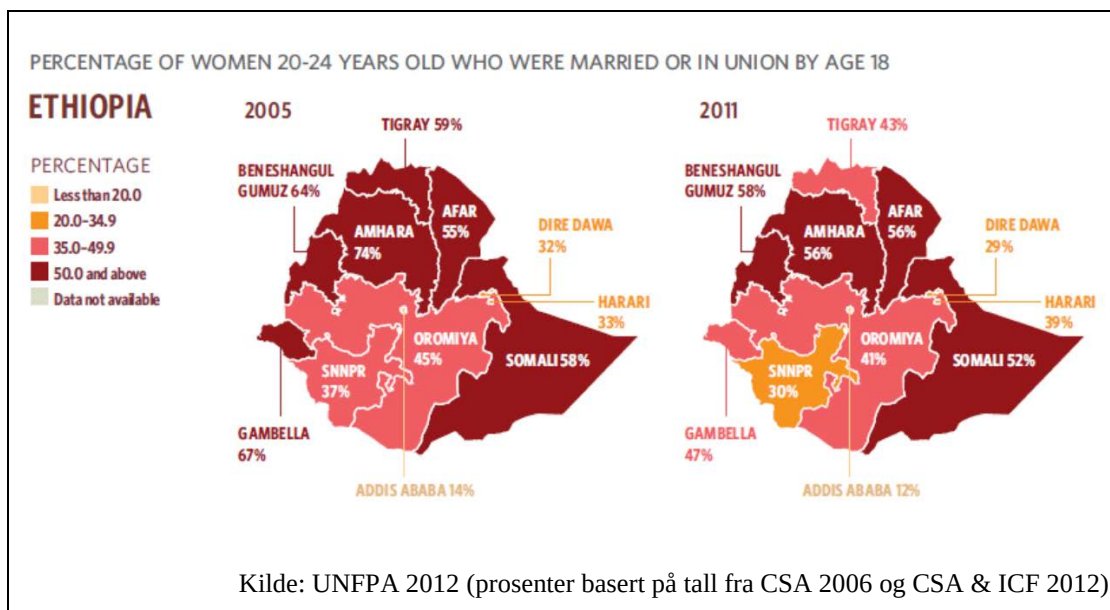
---

¹¹ Ifølge lovverket kan det gis dispensasjon ned til 16 år. Det er kjent at over halvparten av ekteskapene i Etiopia inngås før jenta har fylt 18 år. Alle regionene i Etiopia, unntatt Afar, har egne familielover. Familieloven for de ulike regionene har alle 18-årsgrense for inngåelse av ekteskap (Den reviderte familieloven 2000 seksjon 2, art.7; kilde B, e-post av 7. mars 2016)

¹² UNICEF (2014, s. 85) sin tabell viser tall i perioden 2005-2013. Prosentandelen (16) som er oppgitt for barn som er gift innen de har fylt 15 år er tatt fra folkehelseundersøkelsen i 2005. De to senere undersøkelsene oppgir ikke prosentandel for barn som er gifte innen de har fylt 15.

¹³ Girls Not Brides er en global organisasjon bestående av mer enn 550 private organisasjoner, som har forpliktet seg til å arbeide for å få slutt på barneekteskap.

Aldersforskjellen mellom mann og kvinne ved inngåelse av ekteskap kan være betydelig, særskilt sett hen til jentenes unge alder ved inngåelse av ekteskap. Jo yngre bruden er, desto større vil aldersforskjellen mellom henne og hennes ektefelle være. Politisk analytiker og journalist for Center for Investigative Reporting, Amy Walters, anslår at aldersforskjellen i Amhara kan være 15 år eller mer (Walters 2014). Forskning fra 2006 viste at gjennomsnittlig aldersforskjell på landsbasis lå på 8,5 år for jenter som var gift innen fylte 18 år, og på 7,5 for kvinner som giftet seg etter de hadde fylt 18 år (Clark, Bruce & Dude 2006, tabell 5).¹⁴

Det er høyere forekomst av barneekteskap i rurale strøk enn i urbane områder (over dobbelt så høy prosent ruralt), og fenomenet er mest utbredt blant fattige eller økonomisk utsatte befolkningsgrupper (funn fra folkehelseundersøkelsen i 2011, som gjengitt i UNFPA 2012, annex 2, s. 72). Økonomi var også den viktigste forklaringen for barneekteskap i henhold til EGLDAMs studie fra 2008, blant annet fordi tidlige ekteskap kan forbedre familiens økonomi i form av medgift og gaver. I tillegg pekte organisasjonen på at en datter i mange tilfeller vil være et ettertraktet redskap for å bygge strategiske forbindelser med andre klaner og familier. Ekteskap med mindreårige anses også som en beskyttelse mot seksuelle tilnærminger og uønsket graviditet. Dessuten kan foreldrene ha ønsker om å se sin datter gift og at de får barnebarn før de selv dør, og det kan være for å styrke båndene mellom to familier (EGLDAM 2008, s. 83; se også Boyden, Pankhurst & Tafare 2013, s. 17).

De negative konsekvensene av barneekteskap for unge jenter dreier seg ofte om uteblitte skole- og utdanningsmuligheter (som igjen fratar jenter mulighet til selvstendig arbeid og inntekt) og redusert innflytelse over eget liv. Den unge alderen fører gjerne til at jentene ikke får ta del i familiens beslutningsprosesser, og til at menn i praksis «kontrollerer» ekteskapene. Dårlige økonomiske vilkår, lav utdanning, aldersforskjeller og manglende autonomi er faktorer som knyttes til sannsynligheten for bruk av vold i hjemmet (se blant annet Boyden et al. 2013, s. 8; Girma 2014; Edmeades, Hayes & Gaynair 2014, s. 1).

¹⁴ Funnene er ifølge artikkelen basert på «Demographic and Health Survey data» (DHS), uten nærmere spesifisering.

5.3.3 Kidnappingsekteskap

Ekteskap som resultat av kidnapping forekommer i varierende grad over hele Etiopia, og blant de fleste etniske gruppene i landet. Kidnapping skjer enten fordi kvinnen ikke vil, eller fordi kvinnens familie motsetter seg ekteskap. I de tilfellene hvor kvinnen ikke vil, kan det skyldes den potensielle ektemannens finansielle posisjon, at han ikke anses som egnet av hennes familie, eller fordi han ikke kan betale brudeprisen. Målsettingen med kidnapping når kvinnen ikke vil, er å skape et *fait accompli*. Dette skjer ved gjennomføring av samleie/voldtekt umiddelbart etter kidnappingen. Kvinnen vil da ikke lenger være jomfru, og vil ikke være akseptabel som ekteskapskandidat for andre. Kvinnen kidnappes ofte mens hun er på vei til eller fra skole, for å hente vann eller på vei til eller fra markedet. Alderen til de bortførte kvinnene kan variere, men jenter helt nede i elleve-tolv år kan være ofre for slike overgrep (leder av en etiopisk kvinneverktighetsorganisasjon, møte i oktober 2009; *Girls not Brides* 2015; kilde D, møte i november 2014).

Funn fra folkehelseundersøkelsen i 2005 (CSA & ORC 2015, s. 257)¹⁵ viste at omfanget av kidnappingsekteskap var høyest (12,9 prosent) i Sør-regionen, mens det var lavest i Tigray (1,4 prosent). I hovedstaden Addis Abeba var omfanget på 4,3 prosent, mens det på nasjonalt nivå lå på 7,8 prosent.

Statistikk presentert i EGLDAM (2008, s. 91) viste en markant nedgang i kidnappingsekteskap i alle regioner i forhold til studien EGLDAM gjennomførte i 1997. I gjennomsnitt var reduksjonen på nasjonalt nivå på 45,5 prosent. Nedgangen var høyest i regionen Tigray (57,7 prosent), og lavest i Afar-regionen (11,5 prosent).

Den samme studien viste at kidnappingsekteskap hadde størst utbredelse blant etiopiere uten eller med lavere utdanning, og på landsbygda. Kvinner med høy inntekt og videregående utdanning var minst utsatt for denne praksisen. Praksisen var også utbredt blant grupper som følger tradisjonell religion, men forekom også blant ortodokse, katolikker og protestanter, samt muslimer (EGLDAM 2008, s. 92).

5.4 INTERRELIGIØSE EKTESKAP

Islam og kristendom kom tidlig til Etiopia. De første kristne samfunnene oppstod i det som i dag er staten Etiopia 300 år etter Kristus. Over 400 år senere ankom de første gruppene muslimer Afrikas horn etter å ha emigrert fra den arabiske halvøya. Muslimer og kristne bor i store deler av Etiopia i dag. Kristne og muslimer har levd fredelig sammen i århundrer i Etiopia (PRC 2013). Muslimer og kristne har feiret hverandres religiøse høytider, og interreligiøse ekteskap har ikke vært uvanlig (RRT 2008).

I Amhara- og Tigray-regionene, hvor et fåtall er muslimer, vil det være begrenset med interreligiøse ekteskap, ifølge en Etiopiaekspert bosatt i Norge (møte, desember 2010). Unntaket er i Wollo, hvor det er store grupper muslimer og kristne. Blant oromo og gurage er det også store grupper med både kristne og muslimer, og det vil være en høyere forekomst av interreligiøse ekteskap her. I Somali- og Afar-regionene er det hovedsakelig muslimer, og interreligiøse ekteskap vil sjeldnere

---

¹⁵ Folkehelseundersøkelsene fra 2011 og 2014 inneholder ikke data for kidnappingsekteskap.

forekomme her, ifølge Etiopia-eksperten (se også CORI 2015, s. 2-3). De større byene vil være møtested for kristne og muslimer, og ekteskap kan forekomme.

Muslimske kvinner har etter sharia-loven ikke mulighet til å gifte seg med en kristen eller jødisk mann. Muslimske menn kan imidlertid gifte seg med ikke-muslimske kvinner, siden barna automatisk vil følge farens religion. I kristen tradisjon er det ikke begrensninger på hvem man kan gifte seg med, verken blant katolikker, protestanter eller ortodokse kristne.

Interreligiøse ekteskap er allikevel i begrenset grad sosialt og kulturelt akseptert. Representanten for en kvinneorganisasjon som Landinfo møtte i Addis Abeba i 2009, forklarte at interreligiøse ekteskap kunne medføre problemer for partene og et anstrengt forhold til familiene. Det vil etter Landinfos vurdering være større aksept for slike ekteskap i områder hvor både muslimer og kristne er sterkt representert.

6. BESKYTTELSE MOT OVERGREP

Kvinner vil i hovedsak søke beskyttelse mot overgrep innen sin egen familie og familiens nettverk. Ofte vanskeliggjøres dette fordi overgrepet mot den unge kvinnen er utført av eller er ønsket utført av hennes egen familie.

Den reviderte familieloven av 2000 tilrettela for likhet mellom kjønnene, blant annet når det gjaldt ekteskap. I praksis har imidlertid kvinnene få valg. Til tross for nedgangen i barne- og kidnappingsekteskap, er begge fenomenene fortsatt utbredt. I det følgende ser vi nærmere på i hvilken grad statlige og ikke-statlige aktører kan verne kvinners interesser og rettigheter.

6.1 ETIOPISE MYNDIGHETER

I Etiopias nasjonale handlingsplan for menneskerettigheter for 2013-2015 (FDRE 2013, s. 138), som ut fra Landinfos kjennskap fortsatt gjør seg gjeldende,¹⁶ stadfestes kvinnes likeverdighet og rettigheter i forhold til menn. Blant annet stadfestes lik lønn for likt arbeid, like rettigheter innenfor ekteskapet, og deltagelse på lik linje med menn i det politiske, sosiale og økonomiske liv. Kvinner skal også ha lik rett til eiendom så vel som andre menneskerettigheter, og ha rett til å utføre offentlige funksjoner og delta i beslutningsprosesser på alle nivåer.

Men etiopiske myndigheter erkjenner at kvinners politiske og sivile rettigheter ikke er oppfylt. FDRE (2013, s. 143) fremhever blant annet:

- *the existence of deep rooted traditions and customs due to un-democratic gender relations...remains to be impediments to ensuring women equality and equal benefit*
- *The limited degree of awareness of the rights of women in the society; within the executive sectors of government and within women themselves.*

---

¹⁶ Landinfo har kjennskap til at et nytt utkast til handlingsplan for 2016-2020 skal foreligge, men at det ikke er offisielt enda. Utkastet til handlingsplan er utarbeidet uten at det har vært gjort evalueringer av den foregående handlingsplanen for 2013-2015 (kilde B, telefonsamtale 9. mai 2016).

- *[...]the high level of unemployment among women; and the fact that the majority of women are employed in private services, that does not have sufficient legal protection.*

6.1.1 Føderale og lokale myndigheter

Det etiopiske føderale departementet for kvinner ble i 2005 oppgradert fra å være en avdeling ved statsministernes kontor til å bli et eget departement. Departementet samarbeider direkte med kvinnekontorer på lavere forvaltningsnivå med implementeringen av de nasjonale retningslinjer for likestilling mellom kjønnene (28 Too Many 2013, s. 57; kilde D, møte i Addis Abeba, november 2014).

I praksis har myndighetenes hatt et primærfokus på holdningskampanjer fremfor oppfølging av relevante lovbestemmelser (EGLDAM 2008, s. xvi). Slik er det trolig fortsatt, men i tillegg har kampanjene ført til at kvinner har fått mer informasjon om egne rettigheter. Det drives et aktivt arbeid mot ekteskap med mindreårige på lokalt nivå (woerda, kebele) (kilde D, møte i Addis Abeba, november 2014; 28 Too Many 2013, s. 57). I den nasjonale handlingsplanen for menneskerettigheter for 2013-2015 la myndighetene i tillegg frem planer for å bedre kvinners situasjon og å forsterke arbeidet med å implementere de nasjonale retningslinjene. Arbeidet mot seksuell trakassering og kjønnslemlestelse (FGM) skulle forsterkes. Kvinner skulle ytterligere bevisstgjøres på sine rettigheter, og det ble uttalt et ønske om å øke kvinners deltagelse i politikk og arbeidsliv. Ministeriet for kvinner, barn og ungdom har ansvaret for oppfølgingen av planen (FDRE 2013, s. 144).

Det laveste forvaltningsnivået, kebele-administrasjonen, har blitt bygget ut de siste årene. Siden 2008 har myndighetene opprettet kvinnekontor ved kebeler over hele Etiopia. Kvinner kan rapportere tilfeller av overgrep til disse kontorene. Kontorene gjør kvinner oppmerksomme på deres rettigheter, men det er utenfor deres mandat å etterforske og straffeforfølge. Ofte tas ikke kvinnens påstander om vold alvorlig grunnet tradisjon og norm (Abeya, Afework & Yalew 2012).

I den nasjonale handlingsplanen ble det også forespeilet å forsterke arbeidet også på regionalt nivå, og sørge for at blant annet familielovene kommer i samsvar med landets føderale lovverk. I hver region og i byene ble det planlagt at det skulle etableres herberger og kontorer hvor kvinner som trenger støtte kan få oppfølging (FDRE 2013, s. 144).

Kilde A (møte i Addis Abeba, oktober 2015) omtalte myndighetenes planer som gode, men påpekte at mangel på ressurser og langvarige holdninger og tradisjoner reduserer muligheten for implementering.

6.1.2 Etiopiske påtale- og domsmyndigheter

Politimyndigheter er organisert i føderale, regionale og lokale enheter. Det er egne politistyrker i byene Addis Abeba og Dire Dawa. Politistyrkene er underbemannede og mangler kapasitet og kompetanse. Forsker Sam Bekalo (som gjengitt i CORI 2015, s. 5) hevder også at «[...] in the rural areas domestic violence used to be the norm and [...] such ‘traditional’ attitudes are often held by law enforcers, affecting the level of prosecutions». Disse sosiale normene samt ressursbegrensninger gjør uansett at det er få som rapporterer til politiet eller bruker domstolene (U.S. Department of State 2016, s. 27).

Politiet i Etiopia registrerer voldtekt i to kategorier; voldtekt av jomfruer eller ikke-jomfruer. Ifølge undersøkelsen som ble gjennomført av EWLA i 2007, la politiet i Addis Abeba betydelig færre ressurser i etterforskningen av sistnevnte saker (EWLA & Oxfam 2008, s. 25). Politiet anså heller ikke vold i hjemmet som en alvorlig handling, og forsøkte å forene partene heller enn å etterforske saken (EWLA 2008). Uttalelser fra kilder i 2015 understøtter funnene fra den tidligere undersøkelsen; at voldtekt og voldsbruk mot kvinner ikke står høyt på politiets prioriteringsliste, og at bruk av vold i ekteskapet «[...] is largely accepted and expected» både av polititjenestemenn og samfunnet for øvrig (Teferra, som gjengitt i CORI 2015, s. 5; Bekalo, som gjengitt i COIR 2015, s. 5; kilde A, møte i Addis Abeba, oktober 2015; U.S. Department of State 2016, s. 26-27). En av kildene som Landinfo møtte i Addis Abeba (kilde A, oktober 2015) hevdet at politiet ser mer alvorlig på voldtekt begått av menn utenfor familien og mot jomfruer.

Blant tiltakene som myndighetene har iverksatt, pekte forsker Bekalo (som gjengitt i CORI 2015, s. 6) i desember 2015 blant annet på at det føderale politiet opprettet et nødnummer for voldsutsatte kvinner i 2010, og at polititjenestemenn mottok opplæring i hvordan å håndtere familievold fra lokale NGOer og det såkalte Women's Affairs Department innenfor justisdepartementet. Han opplyste også at «Ministry of Justice has been reported to [have] opened a special unit for investigating and prosecuting violent crimes, including sexual violence».

I Etiopia skiller man mellom føderale og regionale domstoler. I tillegg finnes det religiøse og tradisjonelle domstoler. Domstolene oppfattes av mange som korrupte, underbemannet og med mangel på kompetanse. Domstolene har i tillegg begrenset med ressurser (Fikadu Asfaw and Associates Law Office u.å).

De føderale domstolene startet i 2005 et prosjekt med spesialdomstoler for ofre for seksuell vold, ifølge en representant for UNICEF som Landinfo møtte i Etiopia i 2009.¹⁷ Prosjektet ble gjennomført i fem regioner, Amhara, Oromo, region Sør, Tigray og Addis Abeba. Lederen for et etiopisk krisesenter (møte i Etiopia, oktober 2009) fortalte at en rekke kvinner hadde anlagt søksmål ved den spesielle domstolen som behandlet saker for kvinner som var ofre for seksualisert vold. Hun erfarte at det var enklere å føre slike saker da enn tidligere. Kilde D og E (møter i Addis Abeba, november 2014) kjente til at mer enn 100 saker hadde blitt ført for retten i løpet av 2014; saker som primært omhandlet seksuell vold og kjønnslemlestelse. De samme kildene hevdet at det totale antallet saker anlagt av kvinnelige klienter, var langt flere, uten at de kunne vise til konkrete tall.

Statistiske oversikter over hvor mange saker som er ført for retten og med hvilket utfall er ikke tilgjengelig (U.S. Department of State 2016, s. 27; kilde D og E, møter i Addis Abeba, november 2014).

En internasjonal organisasjon (kilde D, møte i Addis Abeba, november 2014) hevdet at det er store variasjoner i om myndighetene griper inn hvis det rapporteres om vold mot kvinner, og at kvinner fremdeles møter vanskeligheter i tilgangen til rettssystemet. Det er kostbart å betale for advokathjelp, og mange har ikke nok kunnskap om sine juridiske rettigheter. U.S. Department of State (2016, s. 27) oppsummerer at

---

¹⁷ Se også Bekalos henvisning til en spesialenhet i (to) avsnitt ovenfor. Landinfo har ikke kunnet etablere om Bekalo viser til samme domstol som UNICEF gjorde i 2009.

«Although women had recourse to police and the courts, societal norms and limited infrastructure prevented many women from seeking legal redress, particularly in rural areas. The government prosecuted offenders on a limited scale».

Mange kvinner oppfatter rettsprosessen som urettferdig og i menns favør, og har liten tro på at de får lik eller rettferdig behandling i rettssystemet (se blant annet Allen & Raghallaigh 2013, s. 13).

På grunn av NGO-loven av 2009 (*Charities and Societies Proclamation*), som i praksis legger restriksjoner på organisasjonenes mulighet til å arbeide med rettighetsspørsmål (se punkt 6.2), er det i dag vanskeligere enn tidligere for EWLA og andre rettighetsorganisasjoner å arbeide åpent med blant annet kvinner og deres rettigheter.

6.2 ORGANISASJONER

En rekke kirker og internasjonale, nasjonale og regionale organisasjoner arbeider for å fremme og beskytte kvinners rettigheter i Etiopia,¹⁸ og antallet har økt sterkt de senere årene (se blant annet 28 Too Many 2013, s. 57; kilde D, møte i Addis Abeba, november 2014).

Tradisjonelle kvinnenettverk som *edir* og *iqqub* (se fotnoter 4 og 5) tilbyr generelle råd, initierer rettshjelp, snakker med overgriperne, kan bringe saken inn for myndighetskontorer og søker assistanse fra ikke-statlige organisasjoner (28 Too Many 2013, s. 57).

En utfordring med *edir* og *iqqub* er at de vanligvis er knyttet til hjemplassen, og bygger på en stor grad av gjensidig tillit mellom medlemmene, som tar tid å bygge opp. Det er dermed vanskelig å bli medlem av et slikt nytt nettverk når man skifter bosted. Etter noen år på det nye hjemstedet er det imidlertid mulig å få innpass. Man kan også få innpass gjennom eventuelle slektninger på det nye hjemstedet, eller gjennom arbeidsplasser eller religiøse samfunn. For kvinner som migrerer fra landsbygd til byen uten noe nettverk, vil det kunne ta en stund før man kan ha nytte av *edir* og *iqqub* (Overs 2014, s. 16).

Nasjonale og internasjonale organisasjoner samarbeider svært ofte, og gjennomfører opplæring i menneskerettigheter og kvinneverettigheter, gir juridisk rådgivning, har økonomiske hjelpeordninger og driver sentre for kvinner på flukt (kilde D, møte i Addis Abeba, november 2014). Flere organisasjoner, i samarbeid med media og myndighetene, har gjennomført kampanjer som fremmer kvinners rettigheter (Boyden et al. 2013, s. 21).

I undersøkelsen gjennomført av EWLA & Oxfam (2008) i 2007, ble det skilt mellom landsbybaserte kvinnenettverk (Women Affairs Offices og Women Association) og ikke-statlige organisasjoner (NGOer), som alle tilbyr støtte og hjelp. Undersøkelsen viste klart at kvinnene hadde størst tillit til de landsbybaserte kvinnenettverkene. Ikke-statlige organisasjoner bidro ifølge undersøkelsen til å rette søkelyset mot kvinners utfordringer, men led i større grad av koordineringsproblemer og

---

¹⁸ Som blant annet Ethiopian Women's Lawyers Association, Tsotawi Teqat Tekelakay Mahber/AWSAD, Ethiopian Family Guidance Association, EGLDAM/ODWACE, Redd Barna, Care Ethiopia, Adaa, Den Ortodokse kirken, Mekane Yesus kirken, Norsk Folkehjelp, Kirkens Nødhjelp, Women Support Organisation m. fl.

myndighetenes motstand mot å involvere dem (EWLA & Oxfam 2008, s. 74-75). Landinfo er ikke kjent med oppdaterte oversikter over kvinners tillit til ulike nettverk eller hjelpeorganisasjoner. Samarbeidet mellom myndighetene og lokale, nasjonale og internasjonale organisasjoner og nettverk har imidlertid blitt forsterket, og flere kilder hevder at de har tillit til det arbeidet som gjøres på ulike nivåer, både av myndighetene og av lokale og internasjonale organisasjoner (kilde D, møte i Addis Abeba november 2014).

Organisasjonen Ethiopian Women Lawyers Association (EWLA) ble stiftet av etiopiske kvinnelige jurister i 1995, og arbeider med kvinners rettigheter, reform av lovverket og mot vold i hjemmet. På grunn av tidligere nevnte NGO-lov, som sier at rettighetsorganisasjoner som EWLA maksimalt kan motta 10 prosent støtte fra utenlandske kilder, vanskeliggjøres deres arbeid betydelig. 90 prosent av organisasjonens midler må skaffes lokalt, noe som i praksis er umulig. I dag er organisasjonen også nærmere knyttet til myndighetene enn tidligere. Det gjør det vanskelig å arbeide like aktivt og uhildet for kvinner og deres rettigheter som tidligere (kilde E og F, møter i Addis Abeba, november 2014).

NGO-loven har ført til at mange rettighetsorganisasjoner har redusert sitt arbeid og samtidig omdefinert arbeid vekk fra rettighetsarbeid til helsearbeid, som muliggjør mer støtte fra utenlandske kilder (vestlig diplomatkilde, e-post januar 2015).

En rekke nye organisasjoner er etablert blant unge og utdannede kvinner i Addis Abeba de siste årene. Disse har oppstått som en reaksjon på tilfeller der unge kvinner har blitt utsatt for vold fra partnere eller eks partnere, eller for gjengvoldtekter av ukjente gjerningsmenn. Slike tilfeller har ført til en økt bevissthet og oppmerksomhet mot vold mot kvinner. The Yellow Movement ved Addis Abeba University, etablert av kvinnelige forelesere og studenter ved juridisk fakultet, sammen med organisasjonen Women for Change, har for eksempel startet en rekke kampanjer på sosiale media for å få alvorlige voldssaker opp for retten, og jobber med å øke kunnskapen om rettigheter og seksualitet, og styrke jenters rett til utdanning (Davison 2015).

6.3 KRISESENTRER

Det er et svært begrenset tilbud av krisesentre for kvinner som har vært utsatt for overgrep i Etiopia. Krisesenteret *Tsotawi Teqat Tekelakay Mahber* (TTTM) ble opprettet i Addis Abeba i 2005, og drives fortsatt aktivt under navnet Association for Women's Sanctuary and Development (AWSAD). AWSADs hovedoppgave er å gi kvinner i en sårbar situasjon psykososial støtte, og mulighet til økonomisk selvstendighet. Kvinner som har vært utsatt for vold og trenger beskyttelse, får tilbud om korttidsopphold ved ett av organisasjonens herberger (safe house). Her tilrettelegges det for arbeid for et begrenset antall kvinner. De som støttes av AWSAD får blant annet opplæring i grunnleggende data, tre- og skinnarbeid, frisørarbeid, matlaging og stell av barn. Av organisasjonens tre herberger ligger to i Addis Abeba og ett i Adama (AWSAD 2016).

AWSAD støttes av UN Women, som også driver krisesentre i Addis Abeba og Adama (UN Women 2012). Den kanadiske kristne organisasjonen Samaritan's Purse driver sentre for tidligere prostituerte i hovedstaden (Samaritan's Purse 2015).

7. ENSLIGE OG UGIFTE KVINNERS POSISJON I ETIOPIA

Majoriteten av gifte kvinner i Etiopia er økonomisk avhengig av ektemannen, noe som også gjelder for urbane kvinner. Jo bedre utdanning og sosioøkonomisk status ugifte urbane kvinner og deres familie og nettverk har, desto større mulighet har de til å kunne leve alene og forsørge seg selv (se punkt 4.2).

7.1 SKILTE KVINNERS POSISJON

Etiopia har hatt og har en relativt høy skilsmisserate sammenliknet med nabolandene. Ekteskap med mindreårige, tidlige arrangerte giftemål og vold mot kvinner er noe av grunnen til dette. Ekteskap er også en fleksibel institusjon i Etiopia, og serieekteskap er ikke uvanlig. Første ekteskap har tradisjonelt betydd en pakt mellom husholdninger mer enn et personlig forhold mellom brud og brudgom (Pankhurst 1992).

En eldre studie fra 2000 hevder at 45 prosent av alle første ekteskap i Etiopia ender med skilsmisse, og der to tredjedeler av kvinnene som skiller seg gjør det i løpet av de fem første årene i ekteskapet (Tilson & Larsen 2000). Folkehelseundersøkelsen fra 2011 viste at 11 prosent av kvinnene i aldersgruppen 15-49 var skilt, separert eller enker, mot 3 prosent av mennene i samme aldersgruppe (CSA & ICF 2012, s. 59-60). I et innlegg på Facebook under tittelen *Divorce in the Capital, Ethiopia staggeringly high*, beskriver etiopisk høyesterett (Federal Supreme Court of Ethiopia 2015) dagens skilsmissetrender. Dommerstanden har et klart inntrykk av økende skilsmissetall, særskilt i urbane strøk.

Den reviderte familieloven fra 2000 gir like rettigheter til ektefeller ved skilsmisse, inkludert lik deling av eiendom. Men dette lovverket har hatt begrenset innflytelse på lokale gamle tradisjoner. Etter tradisjonen blir ikke eiendom etter skilsmisse likt fordelt, men delt etter hvem som kan beskyldes for å ha forårsaket skilsmissen. Hvis mannen anses som den skyldige, får konen en større del av felles land og husdyr. Hvis kvinnen er sett på som den skyldige, vil delingen gå dramatisk i mannens favør, og hennes egen husdyrflokk kan også gå til mannen. Det er spesielt harde sosiale reaksjoner om kvinner får skylden (Fafchamps & Quisumbing 2002, s. 64-65).

Skilsmisseraten er som nevnt relativt høy og stigende, men det er fortsatt vanlig at etiopiere følger gamle tradisjoner og skikker. Skilte kvinner utsettes for stigmatisering, spesielt på landsbygda. Mange vil da migrere til byer og tettsteder, der den sosiale kontrollen og stigmaet er svakere. På grunn av mangel på utdanning og arbeid, øker også sjansene for å bli involvert i prostitusjon eller andre risikable forhold for å skaffe levebrød til seg selv og familien (kilde F, møte i Addis Abeba, november 2014).

Revidert familielov hadde ikke ført til lik fordeling av eiendom ved skilsmisse frem til 2010. Lovverk i seg selv var ikke nok for å skape endring. Kvinnene måtte ifølge Kumar & Quisumbing (2011, s. 32) sørge for å tilegne seg større kunnskap om sine rettigheter for derigjennom fremskynde og forvente endring over tid.

Tilgang på nettverk, utdanning og arbeidserfaring vil alltid være viktig for skilte kvinner. Kvinner som bor i byer vil vanligvis ha større tilgang til andre nettverk enn kun familienettverk. Er familienettverket lite eller svekket, kan for eksempel skole og andre sosiale nettverk brukes. Slike alternative nettverk er i mindre grad tilgjengelig for utsatte kvinner på landsbygda, hvor brudd på æreskodekser vil være synligere

(vestlig diplomatkilde, november 2010; kilde F, møte i Addis Abeba, november 2014). Kvinner som flytter fra hjemstedet sitt har for eksempel ikke automatisk rett til å få utstedt det nødvendige identitetskortet fra kebele-administrasjonen på det nye bostedet sitt. Uten permanent opphold på samme sted er de dermed uten mulighet til å få for eksempel pass, til å stemme ved valg, til å registrere ekteskap eller fødsler, eller til å åpne en bankkonto (Overs 2014, s. 24). Det vil også ta tid før de kan bli medlemmer av lokale *edir* og *iqqub* på det nye hjemstedet.

Flere år med økonomisk vekst har skap og forsterket landets middelklasse. I kjølvannet av denne utviklingen har det skjedd en økt frigjøring og selvstendighet for etiopiske kvinner, særlig i byene. Så lenge kvinner i byene har inntekt og klarer å forsørge seg selv, er det mindre skambelagt å være skilt og/eller alenemor enn tidligere (se blant annet Federal Supreme Court of Ethiopia 2015). Det har også blitt vanligere med samboerskap. En godt informert etiopisk kvinne som var ansvarlig for kvinnespørsmål i en internasjonal organisasjon i Addis Abeba, forklarte Landinfo i 2009 at forholdet kjønnene imellom var under sterk vestlig innflytelse. Dette har ytterligere forsterket seg. Det er nå vanligere enn før at unge gutter og jenter er synlige kjærester og at de har seksuell omgang før ekteskapet, men fortsatt er dette i hovedsak et urbant fenomen (som gjelder større byer som Addis Abeba, Harar, Dire Dawa, Nazreth, Bahir Dar, Hawassa m.fl.) (kilde F, møte i Addis Abeba, november 2014).

7.2 SITUASJONEN FOR PROSTITUERTE OG OFRE FOR MENNESKEHANDEL

Prostitusjon er meget utbredt over hele Etiopia, spesielt i byer og tettsteder. I de fleste barer og hoteller blir det solgt sex relativt åpenlyst, og myndighetene antar at tallet på prostituerte er voksende (Overs 2014, s. 15).

Etiopisk lov forbyr ikke prostitusjon i seg selv, men hallikvirksomhet, menneskehandel eller offentlig tilbud av sex er forbudt i henhold til straffeloven av 2004. Myndighetene har likevel ikke presset på for å håndheve disse forbudene – og den uoffisielle politikken er å tolerere utøvelsen av prostitusjon hvis det ikke fører til uro, klager eller misbruk av mindreårige (Overs 2014, s. 10).

Selv om kjøp og salg av sex skjer åpenlyst, er prostituerte stigmatiserte i det etiopiske samfunnet. Sexarbeidere opererer derfor sjelden på hjemstedene, men migrerer til andre steder for å utføre arbeidet sitt. Bakgrunnen for at de går inn i prostitusjon er ofte at de er utstøtte fra familiene sine fordi de har brutt æreskodeksen, rømt fra arrangerte ekteskap eller har gått gjennom en skilsmisse. Prostituerte blir derfor en ekstra sårbar gruppe både på grunn av sitt arbeid og sitt manglende sosiale nettverk borte fra hjemstedet. Amerikanske myndigheter understreker at til tross for forbudet mot seksuell omgang med personer under 18 år, er mange av de prostituerte mindreårige (U.S. Department of State 2016, s. 31).

Myndighetene har også definert prostituerte som en spesielt sårbar gruppe i Social Protection Policy fra 2012 (Ministry of Labour and Social Affairs 2012, s. 16). I disse retningslinjene skal prostituerte ha rett på tilgang til mikrokreditt, yrkesopplæring og sosiale overføringer, på lik linje med andre sårbare grupper. Grunnet fattigdom og den lave statusen til kvinner generelt, velger likevel mange prostituerte å fortsette. Kvinner i andre yrker, som for eksempel hushjelpere, kan bli så dårlig betalt og behandlet, at de kan se på prostitusjon som en mindre undertrykkende mulighet enn ordinært arbeid (Overs 2014, s. 29).

Mange av de prostituerte er ofre for menneskesmugling. Etiopia er både en kilde til og gjennomgangsland for smugling av mennesker for tvangsarbeid og salg av sex (U.S. Department of State 2015b, s. 143). Fattige jenter, spesielt fra landsbygda, blir tvunget ut i prostitusjon både innad i Etiopia, i naboland og i Midtøsten.

Ifølge U.S. Department of State (2015b, s. 155) var de offisielle tallene på etiopiere involvert i den lovlige migrasjonsprosessen 1500 per dag. Tallet på irregulær migrasjon er langt høyere. Mange etiopiere reiser gjennom Djiboiti, Egypt, Somalia, Sudan og Kenya på jakt etter arbeid i Midtøsten. Noen av dem blir ofre for vilkårlig fengsling og misbruk underveis. Kvinner som jobber som hushjelper i Midtøsten er spesielt utsatte for overgrep. Særlig de som har blitt rekruttert gjennom ulovlige/uregistrerte agenter kan bli satt i gjeld og får ikke mulighet til å avslutte arbeidsforhold dersom de blir utsatt for overgrep.

Korrupsjon og lovbrudd i migrasjonsprosessen førte til at myndighetene innførte et midlertidig forbud mot rekruttering av etiopisk arbeidskraft til utlandet i oktober 2013 (U.S. Department of State 2015b, s. 155). Forbudet er fortsatt gjeldende. Rapporten hevder videre at i kjølvannet av forbudet forekom det en økning i den irregulære/ulovlige migrasjonen, som igjen førte til en motreaksjon fra Saudi Arabia, som var en stor mottaker av arbeidere fra Etiopia. Mellom november 2013 og mars 2014 ble mer enn 170 000 etiopiere, de fleste kvinner, kastet ut av Saudi Arabia på grunn av manglende arbeids- og oppholdstillatelse. Etiopiske myndigheter og internasjonale organisasjoner mistenker at mange av disse er ofre for menneskesmugling. I etterkant av deportasjonen har etiopiske myndigheter, i samarbeid med frivillige organisasjoner, satt i gang sysselsetningsprogrammer for de deporterte og har slått ned på korrupsjon blant offentlig ansatte involvert i migrasjonsprosessen. Myndighetene blir derimot kritisert for å fremdeles ha lite fokus på den interne menneskesmuglingen, der unge jenter blir rekruttert til prostitusjon og utnyttet internt i Etiopia.

8. REFERANSER

Skriftlige kilder

- 28 Too Many (2013, oktober). *Country profile: FGM in Ethiopia*. London: 28 Too Many. Tilgjengelig fra <http://28toomany.org/media/uploads/ethiopiafinal.pdf> [lastet ned 31. mars 2016]
- Abeya, S. G., Afework, M. F., & Yalew, A. W. (2012). Intimate partner violence against women in west Ethiopia: a qualitative study on attitudes, woman's response, and suggested measures as perceived by community members. *Reproductive Health*, 9(14). Tilgjengelig fra <http://www.ncbi.nlm.nih.gov/pmc/articles/PMC3453497/> [lastet ned 31. mars 2016]
- African Development Bank (2015, mai). *Empowering African Women: An Agenda for Action. Africa Gender Equality Index 2015*. Abidjan: African Development Bank. Tilgjengelig fra http://www.afdb.org/fileadmin/uploads/afdb/Documents/Publications/African_Gender_Equality_Index_2015-EN.pdf [lastet ned 1. desember 2015]
- Allen, M. & Raghallaigh, M. (2013, august). Domestic Violence in a Developing Context: The Perspectives of Women in Northern Ethiopia. *Affilia Journal of Women and Social Work*, 00(0), 1-17. Tilgjengelig fra http://irserver.ucd.ie/bitstream/handle/10197/5401/AFFILIA495662_Rev1.pdf?sequence [lastet ned 4. april 2106]
- Amare, M. (2015, 25. april). Ethiopia: What is really holding Women Back. *The Ethiopian Herald*. Tilgjengelig fra <http://allafrica.com/stories/201504272599.html> [lastet ned 6. april 2016]
- AWSAD, dvs. Association for Women's Sanctuary and Development (2016). *About us*. Addis Abeba: AWSAD. Tilgjengelig fra <http://awsad.org/sa2.php> [lastet ned 4. april 2016]
- Bekerie, A. (u.å.). Iqub and Idir: Socio-Economic Traditions of the Ethiopians. *Tadias Online*. Tilgjengelig fra http://www.tadias.com/v1n6/OP_2_2003-1.html [lastet ned 4. mai 2016]
- BBC (2015, 6. november). Why Ethiopian women are having fewer children than their mothers. *BBC*. Tilgjengelig fra <http://www.bbc.com/news/world-africa-34732609> [lastet ned 7. april 2016]
- Boyden, J., Pankhurst, A., & Tafare, Y. (2013, februar). *Harmful Traditional Practices and Child Protection: Contested Understanding and Practices of Female Child Marriage and Circumcision in Ethiopia*. Oxford: Young Lives. Tilgjengelig fra http://www.younglives.org.uk/publications/WP/harmful-traditional-practices-and-child-protection/yl-wp93_boyden-et-al [lastet ned 1. april 2016]
- Berhan, Y. & Berhan, A. (2014, september). Review of Maternal Mortality in Ethiopia. A Story of the Past 30 years. *Ethiopian Journal of Health Science*, 24(0), 3-14. Tilgjengelig fra <http://www.ncbi.nlm.nih.gov/pmc/articles/PMC4249207/> [lastet ned 30. mars 2016]
- CIA World Factbook (2016, 29. februar). *Ethiopia*. Washington D.C.: CIA. Tilgjengelig fra <https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/geos/et.html> [lastet ned 7. april 2016]
- Clark, S., Bruce, J. & Dude, A. (2006, juni). Protecting young women from HIV/AIDS: the case against child and adolescent marriage. *International Family Planning Perspectives*, 32(2), 79–88, tabell 5. Tilgjengelig fra <https://www.guttmacher.org/sites/default/files/pdfs/tables/320206/3207906t5.pdf> [lastet ned 26. april 2016]

Anslag tatt fra tabell 5 «Mean age difference between husbands and wives, and percentage of wives in polygamous marriages, by wife's age at marriage – both according to country» i artikkelen.

- CORI, dvs. Country of Origin Research and Information (2015, 11. desember). *Ethiopia: Domestic Violence and Honour Killings in Ethiopia*. London: CORI. Tilgjengelig fra <http://www.refworld.org/pdfid/568b90054.pdf> [lastet ned 31. mars 2016]
- CSA, dvs. Central Statistical Agency & ORC Macro (2006, september). *Ethiopia Demographic and Health Survey 2005*. Addis Abeba/Maryland: CSA & ORC Macro. Tilgjengelig fra [http://www.dhsprogram.com/pubs/pdf/FR179/FR179\[23June2011\].pdf](http://www.dhsprogram.com/pubs/pdf/FR179/FR179[23June2011].pdf) [lastet ned 11. april 2016]
- CSA & ICF International (2012, mars). *Ethiopia: Demographic and Health Survey 2011*. Addis Abeba/Maryland: CSA & ICF International. Tilgjengelig fra http://www.unicef.org/ethiopia/ET_2011_EDHS.pdf [lastet ned 27. november 2015]
- CSA (2014a, mars). *Statistical Report on the 2013 National Labour Force Survey*. Addis Abeba: CSA. Tilgjengelig fra http://www.csa.gov.et/images/general/news/nlfs_statistical_report_2013 [lastet ned 19. april 2016]
- CSA (2014b, mars). *Key Findings on the 2013 National Labour Force Survey*. Addis Abeba: CSA. Tilgjengelig fra http://www.csa.gov.et/images/general/news/nlfs_keyfinding_2013 [lastet ned 19. april 2016]
- CSA (2014c, juli). *Ethiopia Mini Demographic and Health Survey 2014*. Addis Abeba: CSA. Tilgjengelig fra http://corhaethiopia.org/images/Newsdoc/mini%20dhs%202014_%20final%20report%203july2014.pdf [lastet ned 15. april 2016]
- Davison, W. (2015, 27. januar). Ethiopia's women vow to turn tide of violence, rape and murder. *The Guardian*. Tilgjengelig fra <http://www.theguardian.com/global-development/2015/jan/27/ethiopia-women-violence-rape-murder> [lastet ned 19. november 2015]
- [Den etiopiske straffeloven] (2004). *The Criminal Code Of The Federal Democratic Republic of Ethiopia*. Tilgjengelig fra <http://www.lexadin.nl/wlg/legis/nofr/oeur/arch/eth/TheRevisedCriminalCode.p df> [lastet ned 11. april 2016]
- [Den reviderte familieloven] (2000). *The Revised Family Code*. Tilgjengelig fra <http://www.unhcr.org/refworld/type,LEGISLATION,,ETH,4c0ccc052,0.html> [lastet ned 11. april 2016]
- EGLDAM, dvs. Ye Ethiopia Goji Limadawi Dirgitoch Aswogaj Mahiber (2008, februar). *Follow up National Survey On Harmful Traditional Practices in Ethiopia*. Addis Abeba: EGLDAM. [Rapporten er ikke lenger tilgjengelig på internett, men kan bestilles her <http://www.odwace.org/research/48-follow-up-national-survey-on-harmful-traditional-practices-in-ethiopia-february-2008.html>]
- [Etiopias grunnlov] (1994, 8. desember). *Constitution of The Federal Democratic Republic of Ethiopia*. Tilgjengelig fra http://www.servat.unibe.ch/icl/et00000_.html [lastet ned 11. april 2016]
- Edmeades, J., Hayes R. & Gaynair, G. (2014) *Improving the Lives of Married Adolescent Girls in Amhara, Ethiopia*. Washington D.C.: International Centre for Research on Women (ICRW). Tilgjengelig fra http://www.icrw.org/sites/default/files/publications/140406_ICRW_ChildMarriage_Rp tRev_pages4_lo.pdf [lastet ned 5. april 2016]
- EWLA, dvs. Ethiopian Women Lawyers Association (2007). Legal department report from January to June 2007. I: EWLA & Oxfam (2008), *Nationwide Survey on Domestic Violence*. Addis Abeba: EWLA. [Rapporten er ikke lenger tilgjengelig på internett]

- EWLA & Oxfam (2008). *Nationwide Survey on Domestic Violence*. Addis Abeba: EWLA. [Rapporten er ikke lenger tilgjengelig på internett]
- Fafchamps, M. & Quisumbing, A. R. (2002). Control and Ownership of Assets Within Rural Ethiopian Households. *Journal of Development Studies*, 38(6), 47-82.
- Federal Supreme Court of Ethiopia (2015, 17. april). Divorce in the Capital, Ethiopia staggeringly high [Facebook-melding]. *Federal Supreme Court of Ethiopia*. Tilgjengelig fra https://www.facebook.com/permalink.php?id=265784033571676&story_fbid=512951702188240 [lastet ned 4. april 2016]
- FDRE; dvs. Federal Democratic Republic of Ethiopia (2013). *National Human Rights Action Plan 2013-2015*. Addis Abeba: The Federal Democratic Republic of Ethiopia. Tilgjengelig fra <http://www.abysinnialaw.com/human-right-documents?download=1231:national-human-rights-action-plan-english> [lastet ned 8. april 2016]
- Fikadu Asfaw and Associates Law Office. (u.å.) *Courts in Ethiopia*. [s.l.]: HG.org. Tilgjengelig fra <https://www.hg.org/article.asp?id=21536> [lastet ned 1. april 2016]
- Fite, M. D. (2014, mars). The Ethiopia's legal Framework on Domestic Violence against Women: a Critical Perspective. *International Journal of Gender and Women's Studies*, 2(1), 49-60. Tilgjengelig fra http://aripd.org/journals/ijgws/Vol_2_No_1_March_2014/3.pdf [lastet ned 31. mars 2016]
- Girls not Brides (2015). *Child Marriage Around the World: Ethiopia*. London: Girls not Brides. Tilgjengelig fra <http://www.girlsnotbrides.org/child-marriage/ethiopia/> [lastet ned 31. mars 2016]
- Girma, H. (2014, mai). *Child marriage in Ethiopia: Voices of Youth*. Tilgjengelig fra <http://www.voicesofyouth.org/en/posts/child-marriage-in-ethiopia#comment-1412192560> [lastet ned 21. april 2016]
- Hallward-Driemeier, M. & Gajigo, O. (2013, november). *Strengthening Economic Rights and Women's Occupational Choice: The Impact of Reforming Ethiopia's Family Law*. Washington D.C.: World Bank. Tilgjengelig fra <http://elibrary.worldbank.org/doi/abs/10.1596/1813-9450-6695> [lastet ned 21. desember 2015]
- ILO, dvs. International Labour Organization (2015, 26. februar). *Rising to the top of the footwear industry through Decent Work*. Genève: ILO. Tilgjengelig fra http://www.ilo.org/global/about-the-ilo/newsroom/features/WCMS_346716/lang-en/index.htm [lastet ned 5. april 2016]
- IPU, dvs. Inter-Parliamentary Union (2016, 1. februar) *Women in National Parliaments*. Genève: IPU. Tilgjengelig fra <http://www.ipu.org/wmn-e/classif.htm> [lastet ned 30. mars 2016]
- IMDI, dvs. Integrerings- og mangfoldsdirektoratet (2008). *Arbeid mot tvangsekteskap – en veileder*. Oslo: IMDI. Tilgjengelig fra http://www.imdi.no/globalassets/dokumenter/brosjyrer-og-ressurser/arbeid_mot_tvangsekteskap_net.pdf [lastet ned 5. april 2016]
- Kumar, N. & Quisumbing, A. (2011). *Beyond «death do us a part»: the long-term implection of divorce perception on women's well-being and child schooling in rural Ethiopia*. Manchester: Chronic Poverty Research Centre. Tilgjengelig fra http://r4d.dfid.gov.uk/PDF/Outputs/ChronicPoverty_RC/WP187-Kumar-Quisumbing.pdf [lastet ned 4. april 2016]
- Landinfo (2009, 14. september). *Kjønnslemlestelse i Etiopia*. Oslo: Landinfo. Tilgjengelig fra http://www.landinfo.no/asset/1006/1/1006_1.pdf [lastet ned 21. desember 2015]

- Ministry of Labour and Social Affairs (2012, 26. mars). *National Social Protection Policy of Ethiopia*. Addis Abeba: Ministry of Labour and Social Affairs. Tilgjengelig fra http://phe-ethiopia.org/resadmin/uploads/attachment-188-Ethiopia_National_Social_Protection.pdf [lastet ned 1. desember 2015].
- MoFED, dvs. Ministry of Finance and Economic Development (2010). *Federal Democratic Republic of Ethiopia. The Ethiopian Growth and Transformation Plan 2010-2015*. Addis Abeba: Ministry of Finance and Economic Development (MoFED). Tilgjengelig fra http://www.iea.org/media/pams/ethiopia/Ethiopia_GTP_2010to2015.pdf [lastet ned 1. desember 2015]
- Mulugeta, T. (2015). Early child care and education attainment in Ethiopia: Current status and challenges. *African Educational Research Journal*, 3(2), 136-142. Tilgjengelig fra <http://www.netjournals.org/pdf/AERJ/2015/2/15-039.pdf> [lastet ned 11. april 2016]
- National Committee on Traditional Practices of Ethiopia (1998). *Baseline survey on harmful traditional practices in Ethiopia*. Addis Abeba: National Committee on Traditional Practices of Ethiopia. [Rapporten er ikke lenger tilgjengelig på internett]
- Nega, A. (2013, september). *Why public investment in pre-school education is needed to boost cognitive and school outcomes for the poorest children. Ethiopia Policy Brief 2*. Addis Abeba: Young Lives. Tilgjengelig fra <http://www.younglives-ethiopia.org/files/policy-papers/yl-ethiopia-pb2-early-education> [lastet ned 1. desember 2015]
- [NGO-loven] (2009). *The Proclamation for the Registration and Regulation of Charities and Societies*. Tilgjengelig fra <https://trialtrackerblog.files.wordpress.com/2014/06/charities-and-societies-proclamation.pdf> [lastet ned 11. april 2016]

Dette er den etiopiske loven om registrering og regulering av foreninger og organisasjoner.
- NORAD (2015, april). *Evaluation of Norway's support to women's rights and gender equality in development cooperation. Ethiopia case study report*. Oslo: NORAD. Tilgjengelig fra <https://www.norad.no/globalassets/publikasjoner-2015-/evaluering/evaluation-of-norways-support-to-womens-rights-and-gender-equality-in-development-cooperation/evaluation-of-norways-support-to-womens-rights-and-gender-equality-in-development-cooperation-ethiopia.pdf> [lastet ned 30. mars 2016]
- Overs, C. (2014, juni). *Sex workers, empowerment and poverty alleviation in Ethiopia*. Sussex: International Development Institute. Tilgjengelig fra <http://opendocs.ids.ac.uk/opendocs/bitstream/handle/123456789/4095/ER80%20Sex%20Workers,%20Empowerment%20and%20Poverty%20Alleviation%20in%20Ethiopia.pdf;jsessionid=F73EE3E11C6763C689833C26F5A4E926?sequence=3> [lastet ned 21. desember 2015]
- Pankhurst, H. (1992). *Gender, Development and Identity: An Ethiopian Study*. London: Zed Books
- PRC, dvs. Pew Research Center (2013, 30 april). *The World's Muslims: Religion, Politics & Society*. Washington D.C.: PRC. Tilgjengelig fra <http://www.pewforum.org/2013/04/30/the-worlds-muslims-religion-politics-society-interfaith-relations/> [lastet ned 7. april 2016]
- RRT, dvs. Refugee Review Tribunal (2008, 30. september). *RRT Research Response: Ethiopia*. Sydney: RRT. Tilgjengelig fra <http://www.refworld.org/pdfid/4f3f90312.pdf> [lastet ned 1. april 2016]
- Samaritan's Purse (2015). *Helping women escape from prostitution in Ethiopia, Africa*. Calgary: Samaritan's Purse. Tilgjengelig fra <http://www.samaritanspurse.ca/rss/healthy-children-healthy-families/africa/helping->

- [women-escape-prostitution-in-addis-ababa,-ethiopia,-africa.aspx](#) [lastet ned 1. desember 2015]
- Tilson, D. & Larsen, U. (2000). Divorce in Ethiopia: The Impact of Early Marriage and Childlessness. *Journal of Biosocial Science* 32(3), 355-372.
  - UNFPA, dvs. UN Population Fund (2012). *Marrying Too Young. End Child Marriage*. New York: UNFPA. Tilgjengelig fra <http://www.unfpa.org/sites/default/files/pub-pdf/MarryingTooYoung.pdf> [lastet ned 25. april 2016]
  - UNICEF (2004). *Early marriage thwarts girls' potential in Ethiopia*. New York: UNICEF. Tilgjengelig fra http://www.unicef.org/infobycountry/ethiopia_early_marriage.html [lastet ned 21. desember 2015]
  - UNICEF (2014, november). *The State of the World's Children 2015*. New York: UNICEF. Tilgjengelig fra http://www.unicef.org/publications/files/SOWC_2015_Summary_and_Tables.pdf [lastet ned 25. april 2016]
  - UN Human Rights Committee (2009, 22. oktober). *Consideration of reports submitted by States parties under article 40 of the Covenant. First periodic report of State parties. Ethiopia*. Genève: UN Human Rights Committee. Tilgjengelig fra <http://www.unhcr.org/refworld/pdfid/4b2600e12.pdf> [lastet ned 21. desember 2015]
  - UN Women (2012, 9. oktober). *In Ethiopia, a Safe House for abused girls provides shelter and hopes for a better future*. New York: UN Women. Tilgjengelig fra <http://www.unwomen.org/en/news/stories/2012/10/in-ethiopia-a-safe-house-for-abused-girls-provides-shelter-and-hopes-for-a-better-future#sthash.PtKv0Jyz.dpuf> [lastet ned 1. desember 2015]
  - U.S. Department of State (2015a). *Ethiopia 2015 Human Rights Report*. Washington D.C.: U.S. Department of State. Tilgjengelig fra <http://www.state.gov/documents/organization/236570.pdf> [lastet ned 27. april 2016]
  - U.S. Department of State (2015b, juli). *Trafficking in Persons Report 2015*. Washington D.C.: U.S. Department of State. Tilgjengelig fra <http://www.state.gov/j/tip/rls/tiprpt/2015/> [lastet ned 1. desember 2015]
  - U.S. Department of State (2016). *Ethiopia 2015 Human Rights Report*. Washington D.C.: U.S. Department of State. Tilgjengelig fra <http://www.state.gov/documents/organization/252893.pdf> [lastet ned 27. april 2016]
  - Walters, A. (2014, 26. august). Ethiopian girls as young as five married off. *AlJazeera*. Tilgjengelig fra <http://www.aljazeera.com/news/africa/2014/08/ethiopian-girls-as-young-as-five-married-off-20148269524221721.html> [lastet ned 26. april 2016]
  - World Bank (1998). *Gender Issues in Ethiopia: Implementing the National Policy on Women*. Washington D.C.: World Bank. Tilgjengelig fra <https://openknowledge.worldbank.org/handle/10986/9885> [lastet ned 2. desember 2015]
  - World Bank (2015). *Ethiopia General Education Quality Improvement Project II (P129828)*. Washington D.C: World Bank. Tilgjengelig fra http://www-wds.worldbank.org/external/default/WDSPContentServer/WDSP/AFR/2015/06/08/090224b082f07cf9/1_0/Rendered/PDF/Ethiopia000Eth0Report000Sequence003.pdf [lastet ned 29. mars 2016]
  - World Economic Forum (2015). *Global Gender Gap Report 2015*. Genève: World Economic Forum. Tilgjengelig fra <http://www3.weforum.org/docs/GGGR2015/cover.pdf> [lastet ned 4. april 2016]

Muntlige kilder:

- Etiopia-ekspert, møte i Oslo, desember 2010.
- Etiopisk kvinne, ansvarlig for kvinnespørsmål i en internasjonal organisasjon i Addis Abeba. Møte i Addis Abeba, oktober 2009.
- Etiopisk kvinnerettighetsorganisasjon, møte i Addis Abeba, oktober 2009.
- Kilde A. Internasjonal kilde som arbeider med helsespørsmål. Møte i Addis Abeba, oktober 2015.
- Kilde B. Internasjonal kilde, e-post 7. mars 2016 og telefonsamtale 9. mai 2016.
- Kilde C. Lege som kjenner helseforholdene i Etiopia svært godt. Telefonsamtale 7. april 2016.
- Kilde D. Internasjonal organisasjon, møte i Addis Abeba, november 2014.
- Kilde E. Lokal rettighetsorganisasjon, møte i Addis Abeba, november 2014.
- Kilde F. Internasjonal organisasjon, møte i Addis Abeba, november 2014.
- Leder for etiopisk krisesenter, møte i Addis Abeba, oktober 2009.
- UNICEF, møte i Addis Abeba, oktober 2009.
- Vestlig diplomatkilde. E-post november 2010.
- Vestlig diplomatkilde. E-post januar 2015.